

RÓMSKE DETI STÁLE ZNEVÝHODŇOVANÉ

SEGREGÁCIA V SLOVENSKOM ŠKOLSTVE
PRETRVÁVA AJ NAPRIEK NOVÉMU ZÁKONU

“V SIEDMOM ROČNÍKU ŠPECIÁLNEJ ŠKOLY SOM SA NAUČIL TO ISTÉ AKO V TREŤOM ROČNÍKU V BEŽNEJ ŠKOLE.”

14-ročný rómsky chlapec chybné preložený do špeciálnej školy

Každé dieťa má právo na vzdelanie a malo by byť schopné si toto právo uplatňovať bez diskriminácie akéhokoľvek druhu. Na Slovensku je veľkému množstvu rómskych detí toto právo upierané. Sú umiestňované do “špeciálnych” škôl alebo tried pre deti s mentálnym postihnutím (napriek tomu, že žiadnym postihnutím netrpia), alebo sú segregované v bežných výlučne rómskych školách alebo triedach. V oboch prípadoch študujú podľa menej náročných osnov a najmä v izolácii od ostatných žiakov.

Podpriemerné vyučovanie znižuje pre dieťa vyhliadky na vyššie vzdelanie a dobré uplatnenie sa na pracovnom trhu a prispieva k marginalizovaniu komunity a chudobe rómskej populácie. V roku 2006 iba 3 percentá rómskych žiakov dosiahli stredoškolské vzdelanie a iba 8 percent žiakov bolo vyučených v odborných učilištiach.

Úrady proti tomuto stavu prijali určité opatrenia. Kľúčovým je nový Školský zákon, ktorý vstúpil do platnosti v roku 2008 a zakazuje akékoľvek formy diskriminácie, hlavne segregáciu. Tomuto zákonu však chýbajú efektívne opatrenia na zabezpečenie jeho implementácie do praxe.

ZNEVÝHODNENÍ OD ZAČIATKU

Rozhodnutie umiestniť dieťa do špeciálnej školy sa robí vo veku nástupu na povinnú školskú dochádzku. Väčšina rómskych detí je znevýhodnená už od začiatku, nakoľko

zvyčajne nehovoria po slovensky a neabsolvovali predškolské vyučovanie. Slovenské hodnotiace testy sa stali terčom kritiky kvôli tomu, že nie sú kultúrne neutrálne a vhodné pre rómske deti. Rodičia často súhlasia s umiestnením dieťaťa do špeciálnej školy, lebo vedia, že ich dieťa sa tam stretne s menším odmietaním a predsudkami zo strany nerómskych vrstovníkov, rodičov a učiteľov.

SOCIÁLNE POSTAVENIE A MENTÁLNE POSTIHNUTIE

Rómske deti, pochádzajúce hlavne z osád, sú väčšinou identifikované ako žiaci pochádzajúci zo “sociálne znevýhodneného prostredia”. Kvôli tomuto sociálnemu statusu sú vnímaní ako deti so špeciálnymi potrebami v oblasti vzdelávania, podobne ako “študenti s postihnutím”.

Politika vlády v oblasti rómskej menšiny zahŕňa aj cieľ diferenciacie rómskych detí od detí s postihnutím vyžadujúcim

© Amnesty International

MEDZINÁRODNÉ A REGIONÁLNE ĽUDSKO-PRÁVNE ŠTANDARDY

Právo na vzdelanie, vrátane zákazu diskriminácie a segregácie vo vzdelávaní, je obsiahnuté v mnohých medzinárodných a regionálnych ľudsko-právnych normách a dohovoroch, v ktorých je aj Slovensko zmluvnou stranou.

V roku 2007 Európsky súd pre ľudské práva vyniesol verdikt vo veci *D.H. a iní verzus Česká republika*, podľa ktorého segregácia rómskych študentov do špeciálnych škôl predstavuje formu protizákonnej diskriminácie podľa Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Umiestňovanie neprimeraného počtu rómskych detí do špeciálnych škôl je považované Komisiou OSN pre elimináciu rasovej diskriminácie za praktizovanie segregácie. V správe o Slovensku Komisia uviedla, že „de facto prebieha segregácia rómskych detí do špeciálnych škôl, vrátane špeciálnych nápravných tried pre mentálne postihnuté deti“.

špeciálnu výchovu a vzdelávanie. Školský zákon z roku 2008 však nezahŕňa toto dôležité rozlíšenie. Nedostatok jasných definícií prispieva k chaosu a ponecháva diskriminačné umiestňovanie rómskych detí do škôl v praxi.

OFICIÁLNE ŠTATISTIKY A REALITA

Zber údajov podľa pohlavia a národnosti je kľúčový pre boj proti diskriminácii. Ide o povinnosť, ktorú štátom ukladá Medzinárodný dohovor o ukončení všetkých foriem rasovej diskriminácie. Keďže v súčasnosti slovenská vláda nezberá dáta o etnicite žiakov a študentov na školách, úrady nie sú schopné určiť rozsah existujúcej segregácie.

Ako príklad možno uviesť Pavlovce nad Uhom. Vedúci Krajského školského úradu v Košiciach na základe zozbieraných údajov vyhlásil, že iba 10 rómskych detí navštevuje klasickú školu a 8 rómskych žiakov je

Hore: Chlapci študujúci na špeciálnej škole v Pavlovciach nad Uhom.

Vľavo dole, vpravo dole a na zadnej strane: Umelecké práce rómskych detí z druhej triedy špeciálnej školy v Pavlovciach nad Uhom 2007/8.

KATKA A PATRÍCIA

Osemročná Katka a jej deväťročná sestra Patrícia, boli preložené do špeciálnej školy v Pavlovciach nad Uhom v školskom roku 2007/2008, napriek tomu, že s preberanou látkou nemali v klasickej škole žiadne problémy. Ich matka je presvedčená, že deti preberajú rovnaké učivo v oboch školách. Katka povedala Amnesty International, že sa jej predchádzajúca škola páčila viac a keď vyrastie, chcela by byť učiteľkou. Realizovať tento sen však bude veľmi ťažké, pretože po ukončení špeciálnej školy jej jedinou možnosťou na ďalšie vzdelanie bude odborné učilište. Obidve dievčatá sú v súčasnosti v špeciálnej škole, kde preberajú zredukované učivo.

“TOTO POSTIHNUTIE NEZAPRÍČIŇUJÚ ZDRAVOTNÉ PROBLÉMY, ALE SOCIÁLNE ZNEVÝHODNENIE.“

Riaditeľ kancelárie hlavného školského inšpektora

© Amnesty International

v špeciálnej škole. Prieskum AI však ukázal, že až 99,5 percent zo 190 žiakov v špeciálnej škole sú Rómovia. Ďalším šokujúcim zistením bolo, že veľa detí nepodstúpilo ani testy pred tým, ako boli na túto školu premiestnené z klasickej školy.

ZÁKONNÝ ZÁKAZ SEGREGÁCIE A IMPLEMENTÁCIA V PRAXI

V súčasnosti neexistuje efektívny nezávislý mechanizmus, prostredníctvom ktorého by mohli rodičia namietať proti umiestneniu svojho dieťaťa v špeciálnej škole. Štátna školská inšpekcia, poverená povinnosťou zaoberať sa individuálnymi sťažnosťami a petíciami, je síce nezávislým orgánom, no nedisponuje nijakým sankčným mechanizmom proti segregáciám.

Na rozdiel od Bulharska alebo Maďarska, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva nemá právo vyšetrovať individuálne sťažnosti, alebo iniciovať vyšetrovanie.

© Amnesty International

Hore vpravo: Rómski a nerómski žiaci počas vyučovania v klasickej škole v Pavlovciach nad Uhom, marec 2008.

Obálka: Rómsky žiak zo špeciálnej školy v Pavlovciach nad Uhom precvičujúci písanie, marec 2008.

© Amnesty International

“PREČO ODDELUJÚ NAŠE DETI OD BIELYCH DETÍ? KEĎ RÓM VIDÍ BIELE DIEŤA, NENÁVIDIA SA A VOLAJÚ SA GADŽO A CIGÁN. KEĎ SOM JA CHODIL DO ŠKOLY, NEBOL ŽIADEN RÓM ANI CIGÁN, VŠETCI SME BOLI KAMARÁTI.”

Róm, Jarovnice

KONAJTE TERAZ

Prosím, obráťte sa na slovenské úrady a apelujte na nich, aby prijali nevyhnutné opatrenia pre rešpektovanie, ochranu a plnenie práva na vzdelanie oslobodené od diskriminácie pre všetky deti a aby ukončili rasovú segregáciu vo vzdelávaní.

ŽIADAJTE, ABY:

- boli prijaté nevyhnutné právne a administratívne opatrenia na zabezpečenie integrácie a účasti rómskych detí v klasickej vzdelávaní. Akékoľvek chybné umiestnenie dieťaťa do špeciálnej školy by malo byť adresné a mali by byť uplatnené sankcie pri akejkoľvek forme rasovej segregácie vo vzdelávaní;

- bola definovaná kategória “študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia”, termín často používaný pre rómske deti, a ich odlišenie od “študentov s postihnutiami”. Prvý termín by mal byť používaný iba pre identifikáciu detí, ktoré potrebujú dočasne špeciálnu starostlivosť zameranú na plnú realizáciu ich práva na vzdelanie;

- boli systematicky zhromažďované údaje s dôrazom na kritériá pohlavia a národnosti;

- došlo k prehodnoteniu mandátu Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Mal by konať v zhode s ostatnými orgánmi pre ľudské práva monitorujúce antidiskriminačnú legislatívu. Mal by disponovať právomocou iniciovať vyšetrovanie a prešetrovanie individuálnych sťažností, odporučiť nápravu a monitorovať a uvalovať sankcie za segregáciu.

LISTY ADRESUJTE :

Dušan Čaplovič
Podpredseda vlády pre ľudské práva a menšiny
Sekcia ľudských práv a menšín,
Úrad vlády Slovenskej republiky
Nám. slobody 1
813 70 Bratislava, Slovakia
Fax: +421 2 52 491 647
E-mail: podpredseda@vlada.gov.sk
Oslovenie: Vážený pán podpredseda vlády

Ján Mikolaj
Ministerstvo školstva
Stromová 1
813 30 Bratislava, Slovakia
Fax: +421 254773986
E-mail: kancmin@minedu.sk
Oslovenie: Vážený pán minister

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International je celosvetové hnutie združujúce 2,2 milióna ľudí vo viac než 150 krajinách, ktoré sa usiluje o ukončenie vážneho porušovania ľudských práv.

Našou víziou je svet, v ktorom majú všetci ľudia práva zakotvené vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv a v ďalších medzinárodných dokumentoch o ľudských právach.

Sme nezávislí od akejkoľvek vlády, politickej ideológie, ekonomických záujmov alebo náboženstva – financovaní najmä našimi členmi a verejnými príspevkami.

Jún 2009
Index: EUR 72/004/2009

Amnesty International
International Secretariat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
www.amnesty.org